

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. ดุสิต เวชกิจ
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ ทองสม

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางพัฒนาการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมให้ที่พัคสงฆ์เขารงทองช่วยงานด้านป่าไม้ บ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้วิจัย พระชาญชัย เพชรดี รหัสนักศึกษา 2539000394

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. ดุสิต เวชกิจ (2) รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม

ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมให้ที่พัคสงฆ์เขารงทองช่วยงานด้านป่าไม้ บ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประชาชนที่มีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ (2) เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากป่าของประชาชนในพื้นที่โครงการ (3) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ (4) เพื่อศึกษาความเหมาะสมของกิจกรรมการดำเนินงานของโครงการ (5) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการจัดการทรัพยากรป่าไม้

กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวน 6 หมู่บ้าน อายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป การวิจัยเชิงปริมาณโดยการสุ่มแบบบังเอิญ จำนวน 364 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน การใช้ประโยชน์จากป่า การมีส่วนร่วม ความเหมาะสมของกิจกรรมของโครงการ ในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การประชุมกลุ่มย่อยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 9 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีการใช้ประโยชน์จากป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่โครงการฯ ในระดับมาก กิจกรรมการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของโครงการ ส่วนใหญ่มีความเหมาะสม ด้านแนวทางการพัฒนาการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมมีดังนี้ (1) จัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน (2) จัดตั้งกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่า (3) ทำการรณรงค์ขยายเขตให้ชัดเจน (4) การปลูกป่าเสริมในพื้นที่ใช้พื้นที่ที่เหมาะสมกับพื้นที่ (5) การจัดแนวป้องกันไฟรอบพื้นที่โครงการฯ (6) จัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมแก่ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนในชุมชน

คำสำคัญ การจัดการทรัพยากรป่าไม้ การมีส่วนร่วมของชุมชน โครงการส่งเสริมให้ที่พัคสงฆ์ช่วยงานด้านป่าไม้

Thesis title: Development Guidelines for Participatory Forest Resources Management: A Case Study of the Forest Extension Project of Khaothongthorng Temporary Monastic Residence at Padaeng Village, Palao Sub-district, Mueang District, Phetchabun Province

Researcher: Phra Chanchai Phetdee; **ID:** 2539000394;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Resources Management);

Thesis advisors: (1) Dr. Dusit Wechakit, Associate Professor;

(2) Dr. Chaiwat Kongsom, Associate Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

This research on development guidelines for participatory forest resources management, a case study of the Forest Extension Project of Khaothongthorng Temporary Monastic Residence at Padaeng Village, Palao Sub-district, Mueang District, Phetchabun Province, aimed to study (1) the demographics of the people participating in the project; (2) the use of the forest by the people in the project area; (3) participation in the management of forest resources; (4) the suitability of the project activities; and (5) problems and recommendations to improve the management of forest resources.

The sample population consisted of the residents of 6 communities in Padaeng Village, Palao Sub-district, Mueang District, Phetchabun Province. Quantitative data was collected by accidental sampling of 364 people aged 12 years and older. Questionnaires were used to collect data on the respondents' demographics, forest utilization, participation and their opinions on the appropriateness of the project activities. For the qualitative part of the research, a focus group discussion was held with 9 stakeholders. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and content analysis.

The research found that the people utilized the forest both directly and indirectly. The participation of villagers in the management of forest resources was at a high level. Most of the forest management activities in the project were seen as appropriate. The recommended approach to develop participatory forest management was as follows: (1) establish a community forest committee; (2) formulate rules on forest resources utilization; (3) clearly mark the borders of the project area; (4) enrich the forest by planting appropriate tree species; (5) set up a forest fire prevention line around the project; and (6) provide training programs for community leaders and community members, especially the youth.

Keywords: Management of forest resources, Community participation, Forest Extension Project of Khaothongthorng Temporary Monastic Residence

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.คุณิต เวชกิจ และรองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม สาขาวิชาเกษตรศาสตร์
และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำ
วิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัย
รู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขออนุโมทนากับคุณอรรณ วรรณทอง อาจารย์ถนอมนวล พรหมเสรณี ครูชำนาญการ
โรงเรียนบ้านโนนสะอาด ตำบลคงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ
การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์
และคุณณณมิตร เทียมทอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 บ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัด
เพชรบูรณ์ ตลอดจนชาวบ้านป่าแดงทุกท่านที่เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวม
ข้อมูลภาคสนาม

ขออนุโมทนากับเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานป่าไม้ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้นำชุมชนและ
สมาชิกชุมชนบ้านป่าแดง ในเขตพื้นที่โครงการฯ ตำบลป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ให้
ข้อมูลและให้ความร่วมมือเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขออนุโมทนากับคณาจารย์สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้
ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

พระชาญชัย เพชรดี

มีนาคม 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้	7
นโยบายของรัฐและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	38
ข้อมูลทั่วไปของโครงการส่งเสริมให้ที่พัคสงฆ์เขารองทองช่วยงานด้านป่าไม้	42
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้	53
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	56
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	56
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ	57
การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
การวิเคราะห์ข้อมูล	59
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ	59
การเก็บรวบรวมข้อมูล	60
การวิเคราะห์ข้อมูล	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	61
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ	62
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การใช้ประโยชน์จากป่าของประชาชนในพื้นที่โครงการ	64
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ในพื้นที่โครงการ	66
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมการดำเนินงานของโครงการ	71
ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนา การจัดการทรัพยากรป่าไม้ของโครงการ	74
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	79
สรุปการวิจัย	80
อภิปรายผล	85
ข้อเสนอแนะ	89
บรรณานุกรม	91
ภาคผนวก	97
ก โครงการส่งเสริมให้ที่พักสงฆ์เขารงทองช่วยงานด้านป่าไม้ บ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอมะนัง จังหวัด เพชรบูรณ์	98
ข การประชุมเพื่อกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้	116
ค แบบสอบถาม	121
ประวัติผู้วิจัย	130

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1	ฐานข้อมูลการสำรวจข้อมูลที่พักสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้..... 3
ตารางที่ 4.1	ความถี่ และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของประชาชน..... 62
ตารางที่ 4.2	ความถี่ และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ทางตรงจากป่า..... 65
ตารางที่ 4.3	ความถี่ และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ทางอ้อมจากป่า..... 66
ตารางที่ 4.4	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมในการรับทราบ / พุศุขเกี่ยวกับปัญหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของโครงการ..... 67
ตารางที่ 4.5	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของโครงการ..... 68
ตารางที่ 4.6	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของโครงการ..... 69
ตารางที่ 4.7	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของโครงการ..... 70
ตารางที่ 4.8	ความถี่ และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะความเหมาะสมของกิจกรรมการดำเนินการของโครงการในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์..... 71
ตารางที่ 4.9	ความถี่ และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะความเหมาะสมของกิจกรรมการดำเนินการของโครงการในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้..... 73
ตารางที่ 4.10	ความถี่ และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะความเหมาะสมของกิจกรรมการดำเนินการของโครงการในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน..... 74

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงเนื้อที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2516 - 2551.....	2
ภาพที่ 2.1 โครงการส่งเสริมให้วัดหรือสำนักสงฆ์ช่วยงานด้านป่าไม้.....	44
ภาพที่ 2.2 การดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้.....	45
ภาพที่ 2.3 แผนที่โครงการที่พัทสงฆ์เขาสงทองช่วยงานด้านป่าไม้.....	51
ภาพที่ 2.4 พื้นที่โครงการที่พัทสงฆ์เขาสงทองช่วยงานด้านป่าไม้ ประมาณ 400 ไร่.....	52
ภาพที่ 3.1 ตารางแสดงจำนวนตัวอย่างของยามานัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์.....	57
ภาพที่ 4.1 การประชุมเพื่อกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในวันที่ 24 ธันวาคม 2555 เวลา 10.00 น. ณ ศาลาการเปรียญ ที่พัทสงฆ์เขาสงทอง.....	75

